

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

της Έλλιας Κολλοκυθά

Το Σεπτέμβριο του 1990, στον Πρώτο Πόλεμο του Κόλπου, στη Σαναά, πρωτεύουσα της Υεμένης, οργανώσεις γυναικών από την Παλαιστίνη, το Ιράκ, το Ιράν, το Λίβανο, την Αλγερία, τη Συρία, την Υεμένη, έφτιαξαν ένα μέτωπο για την ειρήνη. Αυτό αποφάσισε να συγκεντρώσει γυναίκες απ'όλο τον κόσμο, ευρωπαϊκές και αμερικανίδες, ανάμεσά τους, το όνομα του «Ibn Khaledou», το «Πλοίο των Γυναικών».

Το πλοίο δεν είχε σκοπό μόνο την ειρήνη, όπως την διεκδικούν πάντα οι γυναίκες. Μετά από εράνους των γυναικών ιδιαίτερα των γυναικών των αραβικών χώρων, συγκεντρώθηκαν μεγάλα ποσά για τρόφιμα, γάλα των παιδιών, σύριγγες, εμβόλια, φάρμακα. Οι αρρώστιες και οι θάνατοι των παιδιών απ'το εμπόριο ήταν κιόλας μια καθημερινή πραγματικότητα. 1400 μωρά νεκρά. Στη συνέχεια στους επόμενους πολέμους θα γίνουν χιλιάδες. Όμως, με θάρρος και χαρά ζωής τραγουδούσαν, χόρευαν, συζητούσαν, και κάθε μέρα, ψάχνανε νέους δρόμους και τρόπους για την ειρήνη. Κάποιες χώρες στη διαδρομή του καραβιού είχανε συμπεριφορά βάρβαρη κι αχαρκτήριστη, τους αρνιόταν ακόμα και το πόσιμο νερό. Για να περάσουν το κανάλι του Σουέζ έπρεπε να πληρώσουν πολλές χιλιάδες δολάρια. Εχθρικοί όλοι για τις γυναίκες που ζητούσαν την ειρήνη. Στις 26 Δεκεμβρίου του '91, στις ακτές του Ομάν, στις 5 το πρωί Αμερικανοί, Βρετανοί και Αυστραλοί πεζοναύτες ρίχτηκαν με αλεξίπτωτα στο πλοίο που περικυκλώθηκε από πέντε πολεμικά. Χτύπησαν γυναίκες και παιδιά, πήραν ό,τι υλικό υπήρχε, χαρτιά, φωτογραφίες, φιλμ, και για μεγαλύτερη ασφάλεια ρίξανε πολλά δακρυγόνα. Δύο γυναίκες αποβάλανε, τον καπετάνιο τον χτύπησαν και του πέρασαν χειροπέδες. Δέκα ολόκληρες ώρες γυναίκες και παιδιά μέινανε σε καμπίνες χωρίς αερισμό. Πολλές λιποθύμησαν. Όλα τα τρόφιμα και τα φάρμακα που είχαν συγκεντρωθεί ξεφορτώθηκαν. Το καράβι της ειρήνης ακινητοποιήθηκε οχτώ μέρες στο Κόλπο. Οι γυναίκες μέινανε χωρίς νερό σε κατάσταση αποκλεισμού. Μια επιστολή στους πρεσβευτές του Συμβουλίου Ασφαλείας, μια διαμαρτυρία από την Πρόεδρο μιας οργάνωσης γιατρών για το ασυμβίβαστο του εμπόργκο με τη Σύμβαση της Γενεύης και την Παγκόσμια Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου μόνο. Καμιά προβολή, καμιά διεθνής αγανάκτηση, γράφει η γνωστή Γαλλίδα κοινωνιολόγος André Michel, που βρίσκονταν στο καράβι.¹ Τα γεγονότα αγνοήθηκαν σ' όλη τους τη βαρβαρότητα.

Ακολούθησε ο δεύτερος πόλεμος του Κόλπου και ο τρίτος που αναμένονταν και έγινε τελικά πριν από λίγους μήνες. Ζήσαμε τη φρίκη του και το τέλος του, με τις θλιβερές συνέπειες της αματηρής ειρήνης που ακολούθησε.

Οι γυναίκες του Ιράκ γράφουν για τους πολέμους, για την τραγική τους πλευρά, για το εμπόργκο που έχει επιβληθεί στη χώρα τους από το 1990, τους νεκρούς, τους αγνοούμενους αυτούς που φεύγουν και ξενιτεύονται, τις ατελείωτες αναμονές για μια χούφτα ρύζι, λίγη ζάχαρη. Όλοι τις λογοκρίνουν, κι όμως μιλούν, γράφουν περίπου είκοσι χρόνια, ζουν τον πόλεμο οι γυναίκες του Ιράκ.

Μπαίνει κανείς στο πειρασμό να σκεφτεί ότι οι πόλεμοι γεννούν μια ιδιαίτερης υφής γυναικεία λογοτεχνία, που εξετάζει μια θεώρηση πραγμάτων διαφορετική από εκείνη των ανδρών λογοτεχνών, γράφει η Ιναάμ Κασασί, δημοσιογράφος από το Ιράκ, που ζει από χρόνια στη Γαλλία. «Καλά προφυλαγμένη κάτω από σπλαχνικούς ουρανούς». Θα'πρεπε, λέει, μιλώντας σεμνά και με πίκρα για εκείνους που μέινανε, να γίνουμε ένας λαός είκοσι εκατομμυρίων μεταναστών και εξόριστων;

Υποδειγματική ανθολογία χαρακτηρίστηκε από την κριτική, το βιβλίο της Ιναάμ Κασασί «Λόγια γυναικών του Ιράν»².

Οι γυναίκες που το λόγο τους μεταφέρει έχουν μια μακρινή παράδοση στο πεζό λόγο και στην ποίηση. Η γυναίκα του Ιράκ συνήθιζε πάντα να απαγγέλλει ποιήματα. Η Ενχιδουάνα, κόρη ενός βασιλιά της Ακκαδίας ήταν η πρώτη ιρακινή ποιήτρια.

Στη μεγάλη εισαγωγή του βιβλίου, μια ιρακινή δημοσιογράφος που ζει στη ξενιτιά με τη πατρίδα στη βαλίτσα και που την κουβαλά παντού σαν όλους που φύγανε, μιλά για όσα γράφουν οι γυναίκες του Ιράκ, χωρίς δημοσιογραφική ουδετερότητα, αγανακτεί, απορεί και πονά μαζί τους. Είναι πραγματικό κατόρθωμα να γράφει κανείς στο Ιράκ σήμερα λέει, είναι γνωστές και ανυπολόγιστες οι δυσκολίες. Η ζωή είναι δύσκολη στερήσεις λογίων – λογίων, βομβαρδισμοί. Είκοσι επτά χιλιάδες αεροπορικές επιδρομές έχουν γίνει ως τώρα πάνω από τα κεφάλια μας. Μήπως ο κόσμος έχει τελείως τρελαθεί; Θάνατοι, τραυματισμοί εξαφανίσεις «Να'σαι βέβαιη είναι ζωντανός κόρη μου σε κάποιο μέρος». Άλλοι γυρίζουν μετά από πολλά χρόνια φυλακή, κάποτε ξένοι για το σπίτι που άλλαξε για τη γυναίκα για τα παιδιά τους. Ένα μικρό αγόρι που γεννήθηκε όταν ο πατέρας του ήταν φυλακή δεν θέλει να πάει σχολείο, «Πώς να πω στους φίλους μου ότι δεν είσαι μάρτυρας, ότι δεν σε σκότωσαν». Γυναίκες μαρτύρων, μάνες αδερφές μαρτύρων αυτό είναι το Ιράκ. Όμως η Ριμ μια πολύ γνωστή νεαρή ποιήτρια, έγραψε τα ποιήματά της σε κασέτα με μουσική, ακούγονται πολύ, συχνά. Η Βαγδάτη ξυπνά με μελωδία ερωτικών τραγουδιών μιας νεαρής ιρακινής. Η κασέτα έγινε η αγαπημένη των οδηγών ταξί.

Τον πόλεμο τον κάνουν δύο: «Ο ένας πεθαίνει και ο άλλος επίσης», γράφει μια γυναίκα του Ιράκ για τον πόλεμο στη

1. Chronique Feministe No 39, Mars Avril 1991, Les Femmes Contre la Guerre.

2. Inaam Kachachi
Paroles d'Irakiennes
Le drame irakien écrit
par des femmes
Le Serpent a Plumes
Paris 2003

Ιναάμ Κασασί
Λόγια γυναικών του Ιράκ
Το δράμα ενός έθνους μέσα
από τα μάτια των γυναικών
Μετάφραση Μάρω Φιλίππου
Κέδρος 2003

βαθιά της απελπισία «κι εκείνοι που γλιτώνουν είναι νεκροί κατά κάποιον τρόπο». Η Σιχάν Τζαμπάρ, στη συλλογή της «Η Ποιήτρια» «La Poetesse», ένα βιβλίο συρραμμένο, διορθωμένο με μικρά χαρτάκια, με ξαναγραμμένα τα αποσπάσματα που έλειπαν, σύντομοι στίχοι, ματιές πάνω στον πόλεμο, μιλά για τη Σιμόν ντε Μπωβουάρ κι άλλες πολλές γυναίκες.

Επάνω στους γιους τους περπάτησαν.

Το Θέατρο Μαριονετών εγκατέλειψαν.

Μιλά ακόμη για την Εύα που δεν βγήκε από το πλευρό του Αδάμ, αλλά που αξίζει όσο «ένας άνδρας και κάτι», και πληρώνει με τη ζωή της αυτό το «επιπλέον».

Το δράμα ενός έθνους μέσα από τα μάτια των γυναικών.

«Ο μύθος λέει για τη Σεχραζάντ που ξεγελούσε το θάνατο με παραμύθια, άρχιζαν το δειλινό και σταματούσαν με τα φώτα της αυγής. Οι εγγονές της, σήμερα, την ίδια ή σχεδόν ίδια πονηριά χρησιμοποιούν.

Τη μοίρα ξεγελούν με γραπτά που λένε την αλήθεια πιο ωμά. Από όλα τα πολεμικά του κόσμου τα δελτία.

Οι εγγονές της Σεχραζάντ δεν έχουν χαρτί να γράψουν. Ο τόπος στερείται πολλά. Τροφή, γάλα για τα παιδιά, φάρμακα, μελάνι, εκτυπωτικές μηχανές. Που να βρεθούνε 3.000 δινάρια (1 ευρώ) για την έκδοση πολυγραφήμενης ποιητικής συλλογής όταν αυτό το ποσό αντιστοιχεί στα δύο τρίτα του μισθού ενός καθηγητή.

Κι όμως οι γυναίκες όταν βάζουν τα παιδιά για ύπνο, γράφουν στο σκοτάδι γιατί το ρεύμα συνέχεια διακόπτεται, γράφουν σε καφετί χαρτί από άχρηστα υπολείμματα τυπογραφείου σε χρησιμοποιημένα φύλλα, σε υπόλοιπα από σχολικά τετράδια των παιδιών. Σε κάθε γράμμα που στέλνει σε αγαπημένη φίλη της η Ιναάμ Κασασί στέλνει κι ένα λευκό φύλλο για την απάντηση. Ένα φάκελο με πολύ χαρτί θα δημιουργούσε υποψίες και θα διακινδύνευε να μη φτάσει ποτέ στο προορισμό του.

Αν η Σεχραζάντ βρισκόταν ανάμεσά μας, λέει η Χαγιάν Σαμάρα, συγγραφέας και λαμπρή καθηγήτρια πανεπιστημίου που έδωσε τέλος στη ζωή της αφού της είχαν κλείσει όλες τις πόρτες της ελπίδας, δεν θα ζούσε, θα πέθαινε από εξάντληση, προσπαθώντας να ανταποκριθεί στις ανάγκες της να φάει και να ντυθεί, και θα γινόταν μια συνηθισμένη γυναίκα. Η ίδια Χαγιάν Σαμάρα περιγράφει τη φρίκη ενός καταναγκασμού των πανεπιστημιακών έπρεπε κι εκείνη, όπως όλοι και όλες που εργάζονται στο δημόσιο, να έχουν βάρος ανάλογο με το ύψος και την ηλικία τους, ζυγίζονταν λοιπόν στα πανεπιστήμια κάτω από την απειλή μείωσης του μισθού τους. Μια πραγματικότητα και όχι μια φαντασία που βίωσαν οι Ιρακινοί μετά το Δεύτερο Πόλεμο του Κόλπου. «Κάθε έξι μήνες, κάθε σώμα (λειτουργιών του Κράτους) δεχόταν μια κλήση για ομαδικό ζύγισμα.³

Στη Σουμερία, στα νότια του σημερινού Ιράκ οι γυναίκες είχαν μια δική τους γλώσσα που χρησιμοποιούσαν στις συγκεντρώσεις τους καθώς και στα λογοτεχνικά τους κείμενα. «Η γλώσσα χρησιμοποιήθηκε από τους ανθρώπους των γραμμάτων στις πόλεις της Σουμερίας κι έφτασε να γίνει ο θεματοφύλακας των θρησκευτικών και λογοτεχνικών κειμένων της αρχαίας Βαβυλώνας⁴. Η γλώσσα των γυναικών της Σουμερίας λεγόταν «λιζάνι σάλτι», που θα πει, κατά λέξη, γλώσσα κρεμασμένη έξω, γλώσσα καυγά και φασαρίας», «γλώσσα χωρίς περιστροφές» στην ελληνική μετάφραση.

Σήμερα οι γυναίκες του Ιράκ, δεν έχουν λόγο αιχμηρό

και ερειστικό όμως δεν έχουν καταπαίει τη γλώσσα τους. Απόδειξη πως τα γραπτά τους περνούν το τείχος του αποκλεισμού και φτάνουν μέχρι σε μας.

Λένε για τον πόλεμο όσα δεν λένε τα δελτία ειδήσεων οι εκθέσεις των εκπροσώπων του ΟΗΕ και οι άλλες εκθέσεις όλων που αγωνίζονται για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Ο λόγος είναι για την Αναάν Κασασί πως οι γυναίκες στους πολέμους και μετά τους πολέμους έχουν έναν άλλο τρόπο να ζούνε τα γεγονότα. «Άνδρες και γυναίκες εξουθενώνονται, όμως οι γυναίκες, όταν γράφουν για τον πόλεμο, γράφουν αλλιώς, δεν έχουν την οσμή του αίματος και του μπαρουτιού, τα γραπτά τους δεν είναι όπως εκείνα των ανδρών». Δεν χάσανε ποτέ οι γυναίκες την επαφή με τη ζωή και την πραγματικότητα. Είναι εναντίον του πολέμου για τον απλό λόγο ότι είναι ένα έγκλημα κατά της ανθρωπότητας είναι αίμα χιλιάδων αθώων, θυσία σε όνειρα μεγαλομανειακών. Οι γυναίκες έρχονται από αιώνες ανθρωπισμού και πολιτισμού.

Ρώτησαν μια ιρακινή ποιήτρια, την πιο μεγάλη λένε στην ποίηση και στην ηλικία, την Λαμέα Αμπάς Αμάρρα, πόσων χρονών είναι. Οι γύρω αισθάνθηκαν δυσάρεστα:

«Είμαι πέντε χιλιάδων ετών», απάντησε με απόλυτη ηρεμία. Είναι γυναίκα, αντάξια κόρη ενός πολιτισμού που έχει αυτή την ηλικία, συμπληρώνει με σεβασμό και θαυμασμό σχολιάζοντας την απάντηση η Ιναάν Κασασί.

Η ίδια ιρακινή ποιήτρια γράφει:

Εγώ είχα ένα όνομα
Από ένα όνομα η αδελφή και τα παιδιά μου.
Και ξαφνικά, σε μια νύχτα
Μας έδωσαν όνομα μοναδικό,
Να το φοράμε σαν στολή
Σαν τη στολή του μαθητή,
Μας είπαν όλους Enemy.
Εγώ ποτέ δεν έκανα παιδί
της Καλιφόρνιας να πεινάσει.
Εγώ ποτέ δεν έριξα βόμβες στο Σιατλ
Ούτε και τύλιξα ποτέ τις χήρες με τα
μαύρα.

Γιατί λοιπόν Εχθρό εμένα με φωνάζουν;

Λόγια των γυναικών του Ιράκ, λόγια των γυναικών της οικουμένης. Δεν είναι δικά μου, τα δανείστηκα, λέει η Ιναάμ Κασασί, από γυναίκες που τα γέννησαν μέσα στο πόνο. Τα σενέλεξε με αλληλεγγύη και αγάπη, τα δεχόμαστε κι εμείς που ζούμε στο φως μακριά από τον κόσμο, που οι πιο μεγάλοι τιμωρούν τους πιο μικρούς με άνισα όπλα. Γιατί ο πόλεμος είναι μια μεγάλη απάνθρωπη βάρβαρη ανισότητα και οι γυναίκες είναι για την ειρήνη την ελευθερία την δικαιοσύνη. Όλα τα περιέχει η ισότητα.

Οι ιρακινές έζησαν και ζουν τον πόλεμο από πολλά χρόνια μ'όλες τις τραγικές του συνέπειες. Στη Βαγδάτη ίδρυσαν μια γυναικεία οργάνωση, την «Ελευθερία για τις γυναίκες». Οι ισλαμιστές κυνηγούν την Γιουνάρ Μοχάμεντ σε περιοδεία στην Ευρώπη αυτές της ημέρες, την κυνηγούν, γιατί ρώτησε τους ισλαμιστές σε άρθρο της αν φοβούνται ότι οι γυναίκες εκπέμπουν ραδιενέργεια και γι'αυτό τις θέλουν καλυμμένες από την κορφή ως τα νύχια με γάντια και μαύρες κάλτσες σαν αστροναύτες.⁵ Την εφημερίδα τους οι ιρακινές γυναίκες την λένε «Ισότητα». Είμαστε μαζί τους με το νου και την καρδιά.

3. Josette Alia, Des Dammes contre Sadam, Nouvel Observateur No 2000 – Mars 2003

4. Ιναάμ Κασασί – Λόγια γυναικών του Ιράκ σελ. 15.

5. συνέντευξη στην Ελένη Τσερεζόλε στην «Αυγή», 9 Νοεμβρίου 2003.